

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ & ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΗ, 69 100 ΚΟΜΟΤΗΝΗ
Τηλ: 25310 - 39932

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
ΤΕΡΜΑ ΠΑΤΡ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ & ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 15341 ΑΤΤΙΚΗΣ
Τηλ: 210-6503448 - 3458
E-mail: specialedu@iit.demokritos.gr

**ΔΙΑ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ – ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ»**

**ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ
ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΙΘΑΝΗ ΕΙΔΙΚΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ**

της

Γκουντέλα Ιφιγένειας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: Δρ. Λύδια Μίτιτς, Μέλος Ε.Ε.Π., Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

2^{ος} Επιβλέπων: Μαρία Μητσιάκη, Αν. Καθηγήτρια, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

3^{ος} Επιβλέπων: Ιωάννης Γαλαντόμος, Αν. Καθηγητής, Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Αθήνα, 2022

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει στη διγλωσσία και τις ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Σκοπός είναι η ανάδειξη των στάσεων και αντιλήψεων των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση για τη σχέση της διγλωσσίας με τις ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Η διγλωσσία στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο κόσμο, όπου η επικοινωνία μεταξύ των λαών και η μετακίνηση από χώρα σε χώρα είναι ευκολότερη, γίνεται όλο και πιο συχνό φαινόμενο. Υπό αυτό το πρίσμα, ο βασικός λόγος που η διπλωματική αυτή επικεντρώνεται σε αυτό το θέμα είναι ότι, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ανεπαρκώς προετοιμασμένοι για τη διδασκαλία δίγλωσσων μαθητών, και γενικότερα επικρατεί σύγχυση μεταξύ διγλωσσίας και ειδικών μαθησιακών δυσκολιών. Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν είναι: Α) Ποιες είναι οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στην δίγλωσσους μαθητές τους; Β) Ποια είναι η σχέση διγλωσσίας και μαθησιακών δυσκολιών, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς; και Γ) Το φύλο, η ηλικία, η εμπειρία, και η ειδικότητα επηρεάζουν τις στάσεις των εκπαιδευτικών; Για να απαντηθούν όσο το δυνατό πληρέστερα αυτά τα ερωτήματα χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο διαβαθμισμένης κλίμακας. Τα αποτελέσματα από τη χορήγηση του ερωτηματολογίου επιβεβαιώνουν τη σύγχυση ανάμεσα στην διγλωσσία και τις ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, ενώ παράλληλα φαίνεται πως η διγλωσσία δεν αποτελεί αίτιο ειδικών μαθησιακών δυσκολιών. Τέλος, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας.

Λέξεις κλειδιά: διγλωσσία, δίγλωσσοι μαθητές, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, στάσεις εκπαιδευτικών, αντιλήψεις εκπαιδευτικών

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Αβραμίδου, Ε., Αδάμ, Α., Φωτιάδου, Ε., Χατζηδημητρίου, Χ., Φατάκης, Μ., Αμπατζόγλου, Γ. (2008). Διεπιστημονική προσέγγιση των διαταραχών ομιλίας-λόγου σε δίγλωσσο ή πολύγλωσσο περιβάλλον. Διεθνές συνέδριο Ψυχολογίας, Ρέθυμνο, Κρήτη
- Αμπατζόγλου, Α. Π. (2011). *Σύστημα υποστήριξης λήψης απόφασης για την επιλογή παρόχου συνδέσεων κινητής τηλεφωνίας με τη χρήση του εργαλείου Expert Choice* (No. GRI-2012-7826). Aristotle University of Thessaloniki.
- Αναστασίου, Φ., & Μίτιτς, Λ. (2017). *Κεντρικά ερωτήματα στο επιστημονικό πεδίο της διγλωσσίας: Η διγλωσσία ως φαινόμενο*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο & Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Αρχάκης, Α., & Κονδύλη, Μ. (2011). *Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας*. Αθήνα: Νήσος (3η έκδοση).
- Adesope, O. O., Lavin, T., Thompson, T., & Ungerleider, C. (2010). A systematic review and meta-analysis of the cognitive correlates of bilingualism. *Review of educational research, 80*(2), 207-245.
- Antoniou, M. (2019). The advantages of bilingualism debate. *Annual Review of Linguistics, 5*, 395-415.
- Akhtar, N., & Menjivar, J. A. (2012). Cognitive and linguistic correlates of early exposure to more than one language. *Advances in child development and behavior, 42*, 41-78.
- Avramidou, F. M., Markou, E., & Lambrianidis, T. (2008). Cross-sectional study of the radiographic appearance of radiopaque lesions of the jawbones in a sample of Greek

- dental patients. *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology, and Endodontology*, 106(3), e38-e43.
- Baker, C. (2011). *Foundations of bilingual education and bilingualism* (5th ed.). Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters.
- Baker, C. (2011). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Multilingual matters.
- Bialystok, E. (2009). Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism: Language and cognition*, 12(1), 3-11.
- Bialystok, E. (2011). Reshaping the mind: the benefits of bilingualism. *Canadian Journal of Experimental Psychology/Revue canadienne de psychologie expérimentale*, 65(4), 229.
- Bialystok, E., Craik, F. I., & Luk, G. (2012). Bilingualism: consequences for mind and brain. *Trends in cognitive sciences*, 16(4), 240-250.
- Bellocchi, A., King, D. T., & Ritchie, S. M. (2016). Context-based assessment: Creating opportunities for resonance between classroom fields and societal fields. *International Journal of Science Education*, 38(8), 1304-1342.
- Bloomfield, L. (1935). *Language*. Allen & Unwin.
- Bosch, L., & Ramon-Casas, M. (2014). First translation equivalents in bilingual toddlers' expressive vocabulary: Does form similarity matter?. *International Journal of Behavioral Development*, 38(4), 317-322.
- Brito, N., & Barr, R. (2012). Influence of bilingualism on memory generalization during infancy. *Developmental science*, 15(6), 812-816.

- Butler, Y. G. & Hakuta, K. (2006). Bilingualism and Second Language Acquisition. In T. K Bhatia & W. C. Ritchie (Ed.), *The Handbook of Bilingualism* (pp. 114-144). Malden, MA, USA: Blackwell Publishing.
- Γαλαντόμος, Ι. (2017). *Η ανάπτυξη του λεξιλογίου*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο & Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Core, C., Hoff, E., Rumiche, R., & Señor, M. (2013). Σύνολο and conceptual vocabulary in Spanish–English bilinguals from 22 to 30 months: Implications for assessment.
- Crystal, D. (2003). *English as a global language*. Cambridge university press.
- Cummins, J. (1983). Bilingualism and special education: Program and pedagogical issues. *Learning Disability Quarterly*, 6(4), 373-386.
- Cummins, J. (2003). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση: Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας* (2η Έκδ.). Αθήνα: Gutenberg.
- David, A., & Wei, L. (2005). The composition of the bilingual lexicon. In J. Cohen, K. T. McAlister, K. Rolstad, & J. MacSwan (Ed.), *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism* (pp. 594-607). Somerville, MA: Cascadilla Press.
- Deponio, P., Landon, J., Mullin, K., & Reid, G. (2000). An audit of the processes involved in identifying and assessing bilingual learners suspected of being dyslexic: A Scottish study. *Dyslexia*, 6(1), 29-41.
- Edwards, V. (2009). *Learning to be literate: Multilingual perspectives*. Clevedon, Avon: Multilingual Matters.
- Ferguson, C. A. (1959). Diglossia. *word*, 15(2), 325-340.

- Fishman, J. (1967). Bilingualism with and without Diglossia-Diglossia with and without Bilingualism. *Journal of Social Issues*, 23(2), 29-38.
- García, E. E. (1996). Preparing instructional professionals for linguistically and culturally diverse students. In J. Sikula (Ed.), *Handbook of research on teacher education*. New York: Macmillan.
- García-Nevarez, A. G., Stafford, M. E., & Arias, B. (2005). Arizona elementary teachers' attitudes toward English language learners and the use of Spanish in classroom instruction. *Bilingual Research Journal*, 29(2), 295-317.
- Genesee, F. (1989) Early bilingual development: one language or two? *Journal of Child Language*, 16(1), 161–179.
- Genesee, F. (2002). Portrait of the bilingual child. *Perspectives on the L2 user*, 170-196.
- Genesee, F., Paradis, J., & Crago, M. B. (2004). *Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning*. Baltimore, London, Sydney: Paul H. Brookes Publishing Company.
- Genesee, F. (2015). Myths about early childhood bilingualism. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 56(1), 6.
- Gkaintartzi, A., Kiliari, A., & Tsokalidou, R. (2015). 'Invisible' bilingualism—'invisible' language ideologies: Greek teachers' attitudes towards immigrant pupils' heritage languages. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 18(1), 60-72.

- Gkaintartzi, A., & Tsokalidou, R. (2011). "She is a very good child but she doesn't speak": The invisibility of children's bilingualism and teacher ideology. *Journal of Pragmatics*, 43(2), 588-601.
- Gollan, T. H., Montoya, R. I., Fennema-Notestine, C., & Morris, S. K. (2005). Bilingualism affects picture naming but not picture classification. *Memory & cognition*, 33(7), 1220-1234.
- Gollan, T. H., & Acenas, L. A. R. (2004). What is a TOT? Cognate and translation effects on tip-of-the-tongue states in Spanish-English and tagalog-English bilinguals. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 30(1), 246.
- Hammill, D. D. (1990). On defining learning disabilities: An emerging consensus. *Journal of Learning Disabilities*, 23, 74 – 84.
- Haugen, E. (1956). THE PHONEME IN BILINGUAL DESCRIPTION 1. *Language learning*, 7(3-4), 17-23.
- Heward, A. (2013). Dispatch research: Someone, somewhere needs to know. *Ann Emerg Dispatch Response*, 1, 5-8.
- Hogg, M.A. & Vaughan, G.M. (2010), *Κοινωνική Ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Hoff, E., Core, C., Place, S., Rumiche, R., Señor, M., & Parra, M. (2012). Dual language exposure and early bilingual development. *Journal of child language*, 39(1), 1-27.
- Hoff, E., & Core, C. (2015, May). What clinicians need to know about bilingual development. In *Seminars in speech and language* (Vol. 36, No. 02, pp. 089-099). Thieme Medical Publishers.

- Jiménez, R. T., Gersten, R., Rivera, A. (1996). Conversations with a Chicana teacher: Supporting students' transition from native to English language instruction. *The Elementary School Journal*, 96 (3), 343–352.
- Johnson, C. E., & Lancaster, P. (1998). The development of more than one phonology: A case study of a Norwegian-English bilingual child. *International Journal of Bilingualism*, 2(3), 265-300.
- Κοιλιάρη, Α., 2005. Πολυγλωσσία και Γλωσσική Εκπαίδευση. Μια Κοινωνιογλωσσική Προσέγγιση. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Kenner, C., Kress, G., Al-Khatib, H., Kam, R., & Tsai, K. C. (2004). Finding the keys to biliteracy: How young children interpret different writing systems. *Language and Education*, 18(2), 124-144.
- Kohnert, K., Ebert, K. D., & Pham, G. T. (2020). Language disorders in bilingual children and adults. Plural Publishing.
- Kovelman, I., Baker, S. A., & Petitto, L. A. (2008). Bilingual and monolingual brains compared: a functional magnetic resonance imaging investigation of syntactic processing and a possible “neural signature” of bilingualism. *Journal of cognitive neuroscience*, 20(1), 153-169.
- Kourtis-Kazoullis, V., & Skourtou, E. (2004). The Internet and English language learning: Opening up spaces for constructivist and transformative pedagogy through sister-class networks. *Handbook of English Language Teaching*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

- Κονάτσ, Ά. Μ. (2009). Early bilingualism enhances mechanisms of false-belief reasoning. *Developmental science*, 12(1), 48-54.
- Λιάμπας, Τ., & Τουρτούρας, Χ. (2010). Διαπολιτισμικά Λύκεια Θεσσαλονίκης. *Το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, 15(57).
- Λυκίδη, Σ. Φ. (2012). *Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τους μαθητές και οι προσδοκίες τους για τη σχολική επίδοση. Μια ερευνητική προσέγγιση σε πολιτισμικά διαφορετικούς μαθητές* (Doctoral dissertation).
- Lanza, E. (2007). Multilingualism and the family. *Handbook of multilingualism and multilingual communication*, 5, 45.
- Lee, J. S., & Oxelson, E. (2006). "It's not my job": K-12 teacher attitudes toward students' heritage language maintenance. *Bilingual Research Journal*, 30(2), 453-477.
- Lyron, G.R. (2014). *Toward a definition of dyslexia*, *Annals of dyslexia*, 45, 3-17.
- Μαλανδράκη, Γ. Α. (2012). Εξελικτικός και επίμονος τραυλισμός (πρόγραμμα λογοπαθολογίας, Τμήμα Βιοσυμπεριφορικών Επιστημών), Αθήνα
- Mary, B., William, K., & Prendeville, P. (2020). Special educational needs in bilingual primary schools in the Republic of Ireland. *Irish Educational Studies*, 39(3), 273-295.
- Mackey, W. F. (1968). *The description of bilingualism, dalam Joshua A. Reading in the Sociology of Language*. The Hague: Mouton & Company. MackNamara, J. (1966).
- Mackey, W. (1970). A typology of bilingual education. *Foreign Language Annals*, 3(4), 596-606.
- Macnamara, J. (1967). Bilingualism in modern world. *Journal of Social Issues*, 23(2), 1-7

- Marchman, V. A., Fernald, A., & Hurtado, N. (2010). How vocabulary size in two languages relates to efficiency in spoken word recognition by young Spanish–English bilinguals. *Journal of child language*, 37(4), 817-840.
- Martínez, A. (1989). *Education and relationship to academic performance of bilingual learners. Unpublished doctoral dissertation*, University of Arizona.
- Martínez-Álvarez, P. (2019). Dis/ability labels and emergent bilingual children: Current research and new possibilities to grow as bilingual and biliterate learners. *Race Ethnicity and Education*, 22(2), 174-193.
- Martínez-Álvarez, P., Son, M., & Arana, B. (2020). Pre-service teachers' decision-making: Efforts to mediate learning with bilingual children with disabilities. *Teaching and Teacher Education*, 91, 103044.
- Meisel, M. J. (2006). The Bilingual Child. In T. K. Bhatia and W. C. Ritchie (Ed.), *The Handbook of Bilingualism* (pp. 91-113). Malden, MA, USA: Blackwell Publishing.
- Mitits, L. (2018). Multilingual Students in Greek Schools: Teachers' Views and Teaching Practices. *Journal of Education and e-Learning Research*, 5(1), 28-36.
- Morales, J., Calvo, A., & Bialystok, E. (2013). Working memory development in monolingual and bilingual children. *Journal of experimental child psychology*, 114(2), 187-202.
- Muysken, P. (2006). Two linguistic systems in contact: Grammar, phonology and lexicon. In T. K. Bhatia and W. C. Ritchie (Ed.), *The Handbook of Bilingualism* (pp. 147- 168). Malden, MA, USA: Blackwell Publishing.

- Nespor, M. (2011). Φωνολογία. Προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα: Αγγελική Ράλλη, Marina Nespor, Αθήνα: Πατάκης
- Oksaar, E. (1971). Code switching as an interactional strategy for developing bilingual competence. *Word*, 27(1-3), 377-385.
- Ortiz, A. A., & Maldonado-Colón, E. (1986). Recognizing learning disabilities in bilingual children: How to lessen inappropriate referrals of language minority students to special education. *Journal of Reading, Writing, and Learning Disabilities International*, 2(1), 43-56.
- Owens, Jr, R. E. (2004). *Language disorders: A functional approach to assessment and intervention* (4th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Παπαπαύλου, Μ. (2004). Κουλτούρα, αισθητική και η παραστασιακή επιτέλεση της τσιγγάνικης ταυτότητας μέσα από το φλαμένκο της Ανδαλουσίας. Στο: *Ευ. Γ. Αυδίκος, Ρ. Λουτζάκη & Χρ. Παπακώστας (επιμέλεια), Χορευτικά Ετερόκλητα*, 39-50.
- Pajares, M. F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct. *Review of educational research*, 62(3), 307-332.
- Paradis, M. (2004). *A neurolinguistic theory of bilingualism* (Vol. 18). John Benjamins Publishing.
- Pérez, P. (1988). *An investigation into the performance and characteristics of certified and noncertified bilingual teachers. Unpublished doctoral dissertation*. University of California, Los Angeles.

- Quinteros Baumgart, C., & Billick, S. B. (2018). Positive cognitive effects of bilingualism and multilingualism on cerebral function: A review. *Psychiatric Quarterly*, *89*(2), 273-283.
- Rosselli, M., Ardila, A., Araujo, K., Weekes, V. A., Caracciolo, V., Padilla, M., & Ostrosky-Solís, F. (2000). Verbal fluency and repetition skills in healthy older Spanish-English bilinguals. *Applied neuropsychology*, *7*(1), 17-24.
- Σκούρτου, Ε. (Επιμ.). (1997). *Θέματα διγλωσσίας και εκπαίδευσης*. Αθήνα: Νήσος
- Σκούρτου, Ε. (2011), *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σκούρτου, Ε., Βρατσάλης, Κ., & Γκόβαρης, Χ. (2004). Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης–Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης. *ΙΜΕΠΟ, Αθήνα, Σεπτέμβριος*.
- Sebastián-Gallés, N., Albareda-Castellot, B., Weikum, W. M., & Werker, J. F. (2012). A bilingual advantage in visual language discrimination in infancy. *Psychological Science*, *23*(9), 994-999.
- Serna, A. G. (1990). Personal, teacher training, teacher experience, and system factors associated with sense of efficacy of teachers of limited English proficient students. Unpublished doctoral dissertation, University of the Pacific
- Shin, F. H., & Krashen, S. (1996). Teacher attitudes toward the principles of bilingual education and toward students' participation in bilingual programs: Same or different? *Bilingual Research Journal*, *20* (1) 45–53.
- Silven, M., Voeten, M., Kouvo, A., & Lunden, M. (2014). Speech perception and vocabulary growth: A longitudinal study of Finnish-Russian bilinguals and Finnish monolinguals

- from infancy to three years. *International Journal of Behavioral Development*, 38(4), 323-332.
- Skourtou, E. (2002). Connecting Greek and Canadian schools through an Internet-based sister-class network. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 5(2), 85-95.
- Skutnabb-Kangas, T. (1981). *Bilingualism or not: The education of minorities*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Smith, D. D., & Tyler, N. C. (2010). *Introduction to special education: Making a difference* (p. 600). Upper Saddle River, NJ: Merrill.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage publications.
- Σφυρόερα, Μ., & Μίτις, Λ. (2017). *Παράγοντες που επηρεάζουν τη δίγλωσση ανάπτυξη*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο & Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Tanner, D.E. (2015). The learning disabled. A distinct population of preschool students, *Education*, 121 (4). 795-79
- Tikunoff, W. J. (1983). *Compatibility of the SBIF features with other research instruction of LEP students*. San Francisco: Far West Laboratory.
- Τριάρχη-Herrmann. (2000), *Η δίγλωσσία στην Παιδική Ηλικία. Μια Ψυχογλωσσική Προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg

- Τσοκαλίδου, Ρ. (2001). *Διγλωσσία, φύλο και εθνική ταυτότητα* στα Πρακτικά συνεδρίου ,
Ισχυρές και ασθενείς γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: όψεις του γλωσσικού
ηγεμονισμού. Κέντρο ελληνικής γλώσσας. Θεσσαλονίκη: Μπαρμπανάτης.
- Τσοκαλίδου, Ρ. (2012). Χώρος για δύο. Διγλωσσία και εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη : Ζυγός
- Unicef. (2001). *A decade of transition*.
- Vratsalis , Κ. & Ε. Skourtou (2000). Teachers and Students in Classes of Cultural Diversity:
Issues of Learning (in Greek language). Educational Society, 54 (26-33)
- Volterra, V., & Taeschner, T. (1978). The acquisition and development of language by
bilingual children. *Journal of Child Language*, 5(2), 311–326.
- Wilson, N., & McLean, S. (1994). Questionnaire design: a practical introduction. Co Antrim.
- Φραγκουδάκη, Ά. & Δραγώνα, Θ. 1997. *Τι είναι η πατρίδα μας; Εθνοκεντρισμός στην
Εκπαίδευση*. Αλεξάνδρεια: Αθήνα.
- Χρησιτίδης, Α-Φ. (2011). Γλωσσική εκπαίδευση και γλωσσικός αποκλεισμός. Στο : Χρησιτίδης
Α-Φ (επιμ). *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη : Κέντρο
ελληνικής γλώσσας
- Yan, S., & Nicoladis, E. (2009). Finding le mot juste: Differences between bilingual and
monolingual children's lexical access in comprehension and production. *Bilingualism:
Language and Cognition*, 12(3), 323-335.
- Yow, W. Q., & Markman, E. M. (2011). Young bilingual children's heightened sensitivity to
referential cues. *Journal of Cognition and Development*, 12(1), 12-31.